

ПРИКАЗИ

Павле Јакшић: САВРЕМЕНИ РАТ. Издање „Вук Караџић“, Београд 1969.

Дело „Савремени рат“ (у две књиге) настало је из обимне научне студије аутора „О савременом рату“. Оно је у ствари извод — есенција тога великог подухвата, који се сада као рукопис налази у историјској збирци Српске академије наука и уметности.

У првој књизи (глава I), третирајући рат као друштвено-историјску појаву, аутор даје своје погледе на карактер ратова, односе политике и економике у рату, на главне факторе у рату (технички, људски, морално-политички) итд. У свима тим разматрањима аутор узима за полазну тачку марксистичко-лењинистичку филозофију и до својих закључака, оцена и судова долази путем дијалектичке методологије. У ствари, он ту даје сасвим убедљиво научно тумачење порекла и карактера ратова као друштвено-политичке појаве. У тим филозофско-политичким гледањима на рат, аутор је изнео кратко, језгровито, суштински што је најбитније. Ови његови погледи на карактер, порекло и облик савременог рата — посматрани у ери перманентне друштвено-политичке и научно-техничке револуције — претстављају поуздан научни ослонац за схватање битних карактеристика савременог рата.

У другом поглављу ове прве књиге (стр. 82—272), које у суштини представља њен садржај, аутор износи „Огледе из ратне вештине другог светског рата“, полазећи од ратних доктрина зарађених страна па до анализа и закључака о партизанским дејствима током другог светског рата. У овоме поглављу аутор је подробно

разматрао главне силе антихитлеровске коалиције као и народно-ослободилачких покрета, затим снаге фашистичког блока, задржавајући се првенствено на анализи великих завршних операција у западној Европи и на источном (совјетско-немачком) фронту. И овде су ауторови напори уродили богатим плодом. У овом делу он је свестрано осветлио еволуцију ратне вештине ратујућих страна, изnoseћи, у сплету многобројних утицајних фактора, стални успон квалитета оперативно-стратегијских концепција појединих великих армија, њихове успехе и неуспехе, поразе и победе, откривајући при томе и њихове узроке у низу великих и одлучујућих битака и операција у којима су учествовале милионске армије на разним фронтovima другог светског рата. Његови судови, оцене и закључци веома су интересантни и представљају драгоцен допринос даљем стицању поука и искустава из овога до сада највећег и најсудбоноснијег рата у историји човечанства. Иако су та искуства и поуке везани за једну конкретну историјску ситуацију, од које смо се временски удаљили четврт века, ипак они имају своју вредност и данас, иако смо у нуклеарној ери, односно у јеку научно-техничке и друштвено-политичке револуције, и те вредности, поред осталог, стално су присутне код свих оних који су одговорни за припрему једног евентуалног будућег рата.

Посебну пажњу, у овоме поглављу (стр. 196—268) аутор је посветио политичко-идеолошкој концепцији општевојних карактери-

стика народноослободилачког рата у Југославији. Он је веома подробно анализирао облике и методе наших партизанских дејстава, вођених у специфичним условима на југословенском ратишту. Његове оцене и закључци су од фундаменталног значаја и од посебног значаја за војне концепције малих народа, који су спремни да бране своју слободу и независност, у условима нове ракетно-нуклеарне технике и одговарајуће савремене војне стратегије. То је веома значајан допринос нашој војној науци, а посебно нашим војним старешинама и свима онима који се баве припремањем свенародног одбрамбеног рата. Ово тим пре што је и *аутор* — лично, почев од првог дана, прошао кроз сурову четворогодишњу школу народноослободилачког рата, учествујући у свима његовим фазама на високим командним дужностима, нарочито у великим одлучујућим операцијама (битке на Уни, Неретви, Дрини, Сутјесци, затим у завршним операцијама за коначно ослобођење земље), у којима је показао изванредне командантске способности и вештину вођења јединица. Зато се, по нашем мишљењу, морају узети у обзир и оваква разматрања овог нашег талентованог ратног команданта. Она, узета заједно са студијама многих других наших ратних старешина, представљају ону богату ризницу о народноослободилачком рату и Народној револуцији — која ће олакшати нашим војним старешинама у њиховим светим обавезама у припреми своје земље за евентуални рат.

У *другој књизи*, која представља суштинско језгро целокупног овога дела, аутор је изнео идеолошко-политичке и војно-техничке карактеристике другог светског рата (III поглавље), а затим је у IV поглављу, као синтезу свих истраживачких напора, подробно изнео друштвено-политичке, научно-техничке и војне карактеристике савременог рата. И, најзад, своје погледе на евентуални будући светски рат. Карактеристике другог светског рата изнете су после

хронолошког приказа најважнијих војно-политичких догађаја како у једној тако и у другој ратној коалицији. У овим закључцима јасно је истакнуто какав је класни карактер имао други светски рат, због чега је он избио, какве су га класе водиле и какви су га историјски, политички и социјално-економски услови изазвали. Ту су, поред осталог, аргументовано изнети постављени ратни циљеви, несугласице, сумње и трвења између појединих чланова обе ратујуће стране, где сваки од њих гледа само своје интересе и што ће захватити после коначне победе. У сплету тих многобројних и разноврсних чинилаца, видљивих и немерљивих, аутор открива, проналази, осветљава све оне битне карактеристике другог светског рата, које и данас као *наслеђе прошлости* притискују свет и чине полазну друштвено-политичку основу за схватање и разумевање свега онога што се данас збива на међународном плану — и светској међународној ситуацији. Зато је аутор, оправдано, — у IV поглављу изнео све оне „особености савременог света“, које су тако сурово уткане у нашу конкретну стварност. Овде се аутор посебно задржао на тзв. локалним ратовима, чији смо савременаци, који се и данас воде са *позиција силе*, са *позиција права јачег*, што је, разуме се, за сваку осуду.

Оно што највише интересује читаоца јесте, без сумње, V поглавље (стр. 85 — 247), у којем аутор износи оно што је најбитније — „*поглед на евентуални будући рат*“. Иако је о овој теми до сада доста писано и на Западу и на Истоку (изашле су многобројне књиге које су и код нас преведене), ипак је од интереса упознати се са ауторовим погледима.

Пре свега, овде аутор разматра све видове оружаних снага, савремене војне доктрине, односно научне концепције будућих ратова, видове и методе борбених и оружаних дејстава које је човек користио у ближој и даљој прошлости итд. Овде аутор посебно истиче да армија и народ чине једну

нераздвојну целину и та целина води рат. Тој целини треба дати војничку вредност за време рата. Војска је народно биће — огњиште народне енергије. У то нас уверавају „локални ратови“ (Вијетнам нарочито), који се сада воде на више подручја на многим континентима, где се мали народи боре са великим, успешно и без примене нуклеарног оружја. Ту, код тих малих народа, који бране своју слободу, независност, свој дом, своје огњиште, народна оружана сила проистиче из једног јединог извора — а то је народ, а дејствује против једног јединог објекта — а то је непријатељ — о свајач, и тежи једном једином циљу, — а то је победа. Дакле, све што човеку у таквој праведној борби користи за отпор, одбрану, примењено у било којем времену и простору — оно је савремено. Све је то аутор у овоме поглављу заиста рељефно објаснио. Аутор је у својим закључцима јасно истакао да у данашње доба, у „атомском веку“, одлучујућу улогу у евентуалном светском рату имаће ракетно-нуклеарно наоружање. И све војне доктрине великих држава (посебно супер-сила) заснивају се на његовој употреби. У то нема

никакве сумње. Остала ратна средства и методе служиће као допунска, садејствујућа. И то је изразито подвучено у овоме делу, као што је и бесмисленост рата и његова оштра осуда маркантно истакнута.

На крају, са пуном одговорношћу можемо тврдити да је дело Павла Јакшића „Савремени рат“ озбиљна војно-научна студија, зналачки обрађена, писана саже-то, језгровито, дубоко мисаоно, и као таква представља војно-енциклопедијски приручник неопходан свакоме који се жели упознати са физиономијом савременог рата. Ово дело представља не само велико освежење у нашој војној литератури већ и значајан подстицај за даље истраживање у области рата и ратне вештине.

Нашим војним старешинама послужиће као користан приручник у проучавању савременог рата, односно свих облика ратовања. Али, не само њима — већ и свима онима који имају пред очима стару класичну опомену: „Ако желити мир, спремај се за рат“, која је, на жалост, и данас — четврт века после другог светског рата — сасвим актуелна.

Велимир Терзић

Др НОВИЦА РАКОЧЕВИЋ, ЦРНА ГОРА У ПРВОМ СВЈЕТСКОМ РАТУ 1914—1918, ЦЕТИЊЕ 1969.

Докторска дисертација Новице Ракочевића изишла је у издању Историјског института у Титограду и Издавачко-штампарског предузећа „Обод“ на Цетињу, као прва књига едиције „Из прошлости Црне Горе“.

Критичка обрада учешћа Црне Горе у првом свјетском рату представља испуњење једне велике, и не само научне потребе. Ова проблематика, нарочито капитулација Црне Горе 1916, изазивала је многе распре у публицистици и иначе. Бивши црногорски политичари и официри, а и други, више на темељу сјећања и домишљања него докумената, углавном пристрасно и политикански спорили

су се око тога ко је и како крив за драму Црне Горе. Интереси партијско-политичких и личних позиција, мотиви одбране и настојања да се кривица свали на друге, били су, најчешће, пречи од историјске истине. На такву литературу и распре писац се, савсим исправно, осврће само у историјату проблема. Временска дистанца, испуњена толиким историјским поукама, био је добар предуслов да Ракочевић овај важан период наше историје обради са пуном научном објективношћу.

У раду највећу пажњу привлаче они проблеми који су били предмет опречних мишљења. Размаграње јулске кризе 1914. јасно